

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST DÍTĚTE NA ZŠ (1/2)

Školní zralost představuje schopnost dítěte absolvovat školní vyučování. Zahájení školní docházky je velmi mimořádnou událostí v životě dítěte, a proto je nezbytné, aby tento přechod proběhl bez větších komplikací. Zda je dítě způsobilé k nástupu do 1. třídy stanovuje nejčastěji pedagog mateřské školy, pedagog základní školy, který dítě potká u zápisu či jiný odborník, např. psycholog z pedagogicko-psychologické poradny. Psycholožka Mgr. Lenka Čermáková odpovídá na otázky týkající se školní zralosti a připravenosti dítěte k zahájení povinné školní docházky.

Jaké jsou základní znaky školní zralosti dítěte?

Jak má z psychologického, pedagogického a pediatrického hlediska vypadat dítě, které je pro školu ZRALÉ, a kterým dětem by měla být školní docházka ODLOŽENA, nebo které děti by měly být zařazeny do školy speciální?

V případě pochybností je vždy prospěšné požádat o odborné vyšetření dítěte v pedagogicko-psychologické poradně, kterou najdeme v každém kraji ČR. Minimálně poslední rok před vstupem do školy by dítě mělo mít možnost docházet do vhodného předškolního zařízení – mateřské školy, dětské skupiny apod. Zkušenosti pedagogové se věnují předškolní přípravě dětí a jsou schopni v základních ohledech erudovaně posoudit celkový psychomotorický vývoj dítěte a jeho schopnost zvládnout školní nároky. Jejich doporučení a hodnocení dítěte je přínosné především pro samotné dítě a jeho rodiče, případně pro pediatra a specialisty v PPP.

Podstatné znaky školsky zralého dítěte:

TĚLESNÁ ZRALOST

Pouhé posuzování výšky a hmotnosti dítěte je zjednodušující a často zavádějící. Obecně lze však konstatovat, že ve výhodě jsou děti vyššího vzrůstu a silnější postavy, naopak děti významně pod průměrem (malé a slabé) bývají v nevýhodě. Děti druhé skupiny jsou ohroženy vyšší unavitelností i sociálním stigmatem a mohou mít pocit méněcennosti (případně mohou být terčem šikany). Často se doporučuje zvažovat odklad školní docházky u dětí narozených s velmi nízkou porodní hmotností, které většinou nesplňují kritéria tělesné a psychické zralosti PŘED SEDMÝM ROKEM ŽIVOTA. Velmi důležité je posouzení celkového zdravotního stavu dítěte pediatrem.

KOGNITIVNÍ ZRALOST

U zdravého dítěte dochází kolem 6. roku věku k podstatným změnám v poznávacích (kognitivních) schopnostech. V tomto období začíná dítě chápat svět realisticky a je méně

závislé na svých přáních a aktuálních potřebách. Chápe stálost a změny, velikost a množství, řazení, začíná logicky myslet, i když zatím pouze konkrétně. Úroveň myšlení dítěte posuzujeme podle vyspělosti řeči, kresby či hry. Dalšími nezbytnými ukazateli školní úspěšnosti je paměť, pozornost, zásoba znalostí a dovedností v předškolním věku.

Dítě by při vstupu do školy mělo být vybaveno dostatečnou schopností porozumět lidské řeči a přiměřeně se vyjadřovat. Řeč by měla být v zásadě formálně srozumitelná, ačkoliv u mnohých dětí přetrvává v prvních dvou letech lehká dyslálie (patlavost). Dítě má být schopno běžné společenské komunikace s dětmi i učitelem. Úzkostnější děti bývají nejistě, stydlivé, pasivní, někdy mohou být neprávem hodnoceny jako nenadané či líné.

EMOČNÍ, MOTIVAČNÍ A SOCIÁLNÍ ZRALOST

Emoční zralostí rozumíme přiměřenou kontrolu emocí, citů a impulzů. Tato úzce souvisí s mentální výkonností. Kontrola afektů a impulzů je předpokladem pro schopnost plnit zadané požadavky a dokončovat úkoly – tedy pro školní práci. Hra a práce se v tomto věku stále prolínají a dítě je zcela nedokáže oddělit, proto je důležité uplatňovat ve výuce tzn. hravé prvky.

Všechny školské systémy vyžadují od dítěte jistou míru pracovitosti, vytrvalosti, úsilí a soustředěnosti na přiměřeně namáhavý úkol.

Důležité je, aby bylo dítě schopné pracovat ve skupině spolužáků, mělo by se umět na určitý čas vzdát svých osobních potřeb ve prospěch cíle společného. Mělo by umět s ostatními komunikovat a kooperovat, pracovat v týmu. Toto vyžaduje schopnost sebeovládání a sebeřízení, které je silně vázáno na biologické zrání. V tomto směru mohou ve škole selhávat děti do školy předčasně zařazené (před 6. rokem věku), ačkoliv jsou mimořádně nadané.

pokračování na str. 2

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST DÍTĚTE NA ZŠ (2/2)

Školní úkoly by měly být zpočátku krátké a snadnější a postupně přecházet na úkoly těžší. Schopnost samostatně pracovat se vytváří u dítěte postupně a je ryze individuální. Důležitou součástí úspěchu dítěte ve škole je pozitivní motivace učitele i rodičů. I drobný úspěch má být odměněn, neúspěchy se nedoporučují trestat. Dítě má mít možnost budovat si přiměřené a reálné sebevědomí. U dítěte je nutné počítat s individuálními rozdíly v psychickém, a tedy pracovním tempu.

Dítě školsky nezralé může zažívat nepříjemné pocity selhání a vytvářet si negativní pracovní návyky – pracuje nesoustředěně a s nechutí, odbíhá od úkolu, odkládá jej, mívá nevyrovnané výkony s četnými chybami. Tímto se formuje záporný vztah ke škole i k sobě samému, dítě se vnímá jako nekompetentní, jiné, horší než spolužáci. Tento fakt determinuje často i postavení a roli dítěte v kolektivu, kdy se může stát vyčleněným outsiderem s rizikem šikany.

S emoční a motivační zralostí úzce souvisí i zralost sociální. Dítě má být již méně závislé na rodině, tak aby se od ní na čas výuky (případně družiny) odloučilo bez citového strádání. Je nutné, aby přijalo roli „školáka“ a přijalo autoritu pedagoga, musí se řídit určitými danými pravidly. Musí si najít své místo ve skupině dětí, s nimiž má nejen pracovat, ale v určený čas se i bavit, hrát si a navazovat kamarádské vztahy.

Některé dítě při vstupu do školy stále trpí separační úzkostí, kdy nezvládne několikahodinové odloučení od rodičů. Takové dítě je ohroženo např. poruchou přizpůsobení, která je u dítěte důkazem příliš vysoké psychosociální zátěže.

Značný význam při posuzování pravděpodobného úspěchu nebo selhání dítěte má CITOVÁ A SPOLEČENSKÁ ATMOSFÉRA ve třídě a OSOBNOST UČITELE. Dobrý učitel dovede odformalizovat i osnovami pevně stanovené vyučovací postupy a na základě vlastní erudovanosti a zkušenosti citlivě vycházet vstřícně každému dítěti.

Kdy je dítě schopno zahájit povinnou školní docházku? Jak moc je důležitá souhra fyzické a duševní zralosti dítěte pro vstup do školy?

Dítě je schopné zahájit povinnou školní docházku tehdy, pokud vyhovuje kritérium školní zralosti. Souhra fyzické a duševní zralosti pro vstup do školy je velmi důležitá. Oba typy zralosti spolu úzce souvisí a podporují se. Naopak při vážné nevyváženosti duševní a fyzické zralosti hrozí dítěti i vážné školní selhání. Proto je důležité zvažovat nástup do školy u každého jedince s vysokou pečlivostí a zodpovědností (toto platí rovněž pro rodiče). Obecné zkušenosti ukazují, že selhávat může dítě jak předčasně, tak i pozdě zařazené do školy.

Jaké jsou nejčastější problémy, které mohou nastat u dětí při vstupu do 1. třídy a jak se s nimi vypořádat? Jakou úlohu hraje učitel a rodič?

Souhra učitele a rodiče je pro zdravý vývoj a úspěšnost ve škole ZCELA ZÁSADNÍ. A to zejména u dětí se specifickými potřebami, případně pro děti s jinými lehčími odlišnostmi.

Nevhodná doba umístění dětí do školy s sebou nese mnoho úskalí pro žáka samotného, ale i pro jeho okolí. Je ohroženo „školním stresem“, neboť požadavky na něj klade jeho křehká a nezralá psychika neunesou. Dítě může trpět školní fobií, snaží se vyhýbat se výuce či domácí přípravě. Mohou se u něho projevit úzkostné a depresivní stavy, případně zdravotní problémy psychogenně podmíněné. Časté jsou v tomto období opakované nemoci, ranní nauzea (nevolnost až zvracení), bolesti břicha, hlavy, celková únava a neprosypávání.

Dalším problémem mimo zvládnutí učiva je i neschopnost emočního a sociálního přizpůsobení. Dítě zastává roli negativně výlučného žáka (který „má problém“), což může být příčinou jeho izolace z dětského kolektivu. Poutá na sebe nevědomě pozornost ostatních. Zdržuje skupinu od práce, je často napomínáno, je případně i zdrojem stresu pro učitele. Nutno podotknout, že role pedagoga je v takovém případě nesnadná a spolupráce s výchovnými poradci, školním psychologem či PPP nezbytná. Další důležitou otázkou je spolupráce učitele s rodiči dítěte a individualizace přístupu ke školsky nezralému dítěti.

Mgr. Lenka Čermáková
členka odborného týmu MAS ŽR